

Kara Kemal “Küçük Efendi”

Mehmet Mert Çam

İstanbul, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, 2018, 55 sayfa, ISBN: 978-605-2022-41-2

Ceylan MİRHAN*

İncelemekte olduğumuz Kara Kemal “*Küçük Efendi*” kitabı Osmanlı Devleti’nin yıkılış dönemi ile ulus devlet inşa süreci arasında Kara Kemal’in yenileşme hareketlerindeki öncülüğünü ayrıntıları ile ele almaktadır. Mehmet Mert Çam’ın telif ettiği bu eser “*Kara Kemal Bey*”, “*Birinci Dünya Savaşı’nda Kara Kemal*”, “*Mütareke ve Cumhuriyet Dönemi’nde Kara Kemal*” başlıkları altında üç ana bölümden oluşmaktadır. Eser Kara Kemal Bey’in “*iktisadi Türkçülük*” faaliyetlerini ve “*Milli İktisat*” çizgisini tüm unsurları ile yansıtmaktadır.

* FSMVÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğrencisi, ceylanmirhan@hotmail.com

Kara Kemal Bey'i biraz yakından tanıyacak olursak asıl ismi Ahmet Kemal Bey'dir ve aslen Türkmen olup soyu Dulkadiroğulları'na dayanmaktadır. 1875, İstanbul doğumlu olan Kemal Bey II. Meşrutiyet öncesi Posta İdaresi'nde çalışmış ve birçok şehirde katiplik görevinde bulunmuştur. Bu şehirlerden biri olan Edirne'de bulunduğu sırada Talat Paşa ile tanışıp İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmesi burada Küçük Efendi olarak anılmaya başlamasına sebep olmuştur. İttihat ve Terakki ile başlayan ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de devam eden İktisadi Türkçülük'ün sahadaki ilk uygulayıcısı olan Kara Kemal Bey'in teşkilatlanmadaki başarısı, ketum yapısı ve girişimciliği onu Esnaflar Cemiyeti Başkanlığı'ndan İaşe Nazırlığı'na, Teşkilat-ı Mahsusa saflarından Malta'daki İngiliz zindanlarına kadar sürüklemiştir.

“*Birinci Dünya Savaşı'nda Kara Kemal*” başlığını incelediğimizde Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Ruslara karşı geliştirdiği Teşkilat-ı Mahsusa merkezli politika ve hareketlerin başına Kara Kemal'i ta'yin ettiğini görürüz. Teşkilat-ı Mahsusa heyetleri üzerinde nüfuz sahibi olan Kemal Bey, gazeteci Ahmet Emin Bey'in deyimiyile “*insan ruhuna hükmedebilen*” yapısı dolayısıyla bu makama getirilmiştir. Bir önceki cümlede zikrettiğimiz “*nüfuz sahibi olması*” niteliğinin bir örneğini eserdeki kendi satırlarıyla temellendirebiliriz. Trabzon'da kendi güdümünde bulunan heyetlerin yanından ayrılıp İstanbul'a dönen Kara Kemal'in harp başladığı için Trabzon'a geri dönüş sağlayamaması heyetler arasında koordine eksikliğine yol açmış ve hakiki amirleri Kara Kemal hariç kimsenin emrine uymayacaklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine Kemal Bey: “*...İstanbul kâtibi mesullerinin Trabzon Teşkilat-ı Mahsusa azasının süngülü bir neferinden hiçbir farkı yoktur. Onun için verilen emre kayıtsız şartsız ve itirazsız riayet etmelerinin askerlik icabından olduğunu bilmeleri lazım gelir.*” yanıtını vererek teşkilatlanmayı kontrol altına almıştır. Nitekim Kara Kemal Bey Trabzon'a geri dönememesine rağmen Kafkasya İhtilal Cemiyeti'ne desteğini sürdürmüş, neticede Çarlık Rusyası yıkılmış ve bağımsız Kafkasya Cumhuriyeti kurulmuştur. Tüm bu gelişmelerde Kara Kemal'in teşkilatçı yapısının, birliğin sağlanması üzerinde çok önemli rol oynadığının dikkatlerden kaçması mümkün değildir.

Ekonomisi fiilen iflas etmiş, kapitülasyonlar ve ticari sözleşmeler aracılığıyla yarı sömürge haline gelmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun ulus devlet olma yolundaki imkansızlığı sürecinde Kara Kemal, milli iktisat, ekonomik bağımsızlık, birliktelik unsuru ve dayanışma ruhu ile imparatorluğun ana unsuru haline gelip Türk-Müslüman çizgisinde yenileşme hareketlerinin öncülüğünde bulunmuştur. “*İktisadi Türkçülük*” bağlamında başarılı sonuçlar vermiş olan bu yenileşme hareketleri İttihatçıların sermaye birikimine ortam hazırlayıp milli şirketlerin kurulmasına ivme kazandırmıştır. Bu meseleye yakından temas edecek olursak: Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle kısa sürede temel besin maddelerinde sıkıntının baş göstermesi, dış devletlerden yapılan ithalatın önünün kapanması, keza Anadolu'da ziraat ile uğraşan iş gücünün askere alınması örneğin 90 kuruş olan bir çuval unun 300 kuruşa satılmasına neden olması gibi sebeplerle İstanbul ve Anadolu'nun iaşesi hususunda kalıcı önlemler almak isteyen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin “*Heyet-i Mahsusa-i Ticariyye*” adlı bir ticari teşkilat kurduğunu ve Kara Kemal'in teşkilatın başında yer aldığını görüyoruz. Bu ticari kuruluş Kara Kemal'in gayret ve çabaları sayesinde İstanbul'un iaşesini karşılamak adına birçok çalışma

yapmış ve kazandığı yüksek meblağı “*milli şirketlerin*” hayata geçmesi için sermaye olarak kullanmıştır. Nihayetinde birden çok milli şirket kurulup iktisadi sahada geniş alanlara yayılmıştır.

Kitabın üçüncü ve son bölümünde müellif Kara Kemal Bey’in Cumhuriyet Dönemi’ndeki rolü üzerinde durmuştur. Liderliğinde Kara Kemal’in bulunduğu Karakol Cemiyeti’nin kurulması ve Mustafa Kemal’e yapılan suikast girişimi iki alt başlık halinde ana hatları ile işlenmiştir. İttihat ve Terakki’nin lider kadrosunun yurtdışına gitmesiyle yurtçinde kalan ekibin lideri konumuna gelen Kara Kemal silah, mühimmat, insan tedariki ve İngilizlere karşı istihbarat ve sabotaj faaliyetlerinde bulunacak olan bir yer altı örgütü yani Karakol Cemiyeti’ni teşkil etmiştir. Bir diğer mühim mesele olarak dikkat çeken Mustafa Kemal’e yapılan İzmir suikastı girişimi sonunda İstiklal Mahkemesi Kara Kemal’i “*azmettirici*” olarak görmüş ve yakalanmasına karar vermiştir. Fakat müellifin bu bölümde yer verdiği sanıkların ifadesi ve Kara Kemal’in arkadaşlarının beyanatları Kara Kemal’in siyasi hayata atıldığından bu yana tavrını ve duruşunu bozmadığının, suikast girişiminde yer almayıp Mustafa Kemal’e olan itimadını koruduğunun bir nevi göstergesidir. Fakat tüm bu beyanatlar ve mahkeme zabıtları İstiklal Mahkemesi’nin onu potansiyel tehdit olarak görüp ölüm cezasına çarptırmasından kurtaramamıştır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak biyografi niteliği taşıyan bu eser yakın döneme ışık tutacak, Kara Kemal’in bilinmeyenlerini ve sıra dışı hayatını gün yüzüne çıkaracak ve dönemin aynası olarak okurlarda hamasetten uzak tarihi bir gerçeklik izi bırakacaktır. Müellif onun, yakın tarihin serüveni içerisindeki rolünü akademik bilgiler ışığında ele almış ve tarafsızlığını koruyarak bizlere aktarmıştır. Tarih öğrencileri ve okuyucuları için değerli bilgiler barındıran bu eser kronolojik takibi sağlayacak bağlantılarla, dönemin diğer devlet adamlarının destekleyici ve uzlaştırıcı fikir ve görüşleri ile bir bütünlük sağlamaktadır. Kitabın en belirgin özelliği ise eserin tarafsız bir biçimde, eleştiriye yer bırakmadan telif edilmiş ve bizlere bir kaynak teşkil edecek şekilde sunulmuş olmasıdır. İncelemeye çalıştığımız bu eserin tarih bilgisine yeni bir yön katacağını düşünüp herkesçe okunmasını temenni ederim.